

РЕЗЮМЕ

Язык, мышление и культура

Во взглядах на отношение языка к мышлению и культуре до сих пор расходятся также исследователи, которые исходят из принципов диалектического и исторического материализма. Зачастую противопоставляются друг другу две крайние позиции; предствители одной из них предполагают, что язык может выражать лишь несущественные содержания, а другие считают, что несущественные содержания (следовательно, и культурное творчество) обусловлены языковыми формами, прежде всего, теми, которые определенным образом влияют на общественное сознание. Между указанными крайними позициями довольно часто встречаются разные компромиссные концепции; некоторые из них ближе рациональной модели, другие - иррациональной. Рациональная модель имеет опору, между прочим, в равных формах обмена культурными ценностями, главным образом, в активной переводческой деятельности; здесь, конечно, приходится считаться с разными ограничениями, прежде всего, в области словесной коммуникации, где особенно важными являются специфические свойства данного языка.

1987 ВУЛНЕТН РУСКЕНО ЈАЗУКА А ЛИТЕРАТУРУ ХХVIIИ 25-40

K INTERPRETACI FORMULACI KLASIKU MARXISMU-LENINISMU

O ЈАЗУСЕ /IV/+

Pavel Novák

Тento příspěvek se týká otázky položené v /II/ § 2

/úvodní odstavec/: co je míněno výrazem o b u č e i n á

řeč /d. gewöhnliche Sprache/ v protikladu k výrazu f i

l o z o f i c k á řeč, jak jsou užity v druhé polovině

Apologetického komentáře /AK/^{1/} z III. kapitoly I. svazku

NI. V /II/ bylo předběžně naznačeno, že by mohlo jít o řeč,

vyjadřovací /hesel, průvodník/ jistých společenstevských tříd

a/nebo o vlastní "materialistickou" zprávu vyjadřovací^{2/} ME.

1. Není nesporné si uvědomit, čeho nám bude zapotřebí.

V /I/ § 1 jsme ukázali na naléhavou potřebu celkového

filologického přístupu při studiu prací ME, zejména těch, kter

é se doshovaly jen v nedokončených rukopisech. Už zcela

elementární filologické postupy přinášejí výsledky. Např.

zřetel k dalšímu textu /ostatně velmi blízkému/ prokázal,

že filozofické problému, jak "sestoupit ze světa myšlenek do

skutečného světa" a "z řeči do života" /Sp.3, 459/ nepova-

žovali ME za své, nýbrž za problému idealistické spekulativ-

ní filozofie /o tom podrobně /II/ § 4/. Osvědčilo se přiro-

zeně i zření k pracím, s nimiž ME vedli polemiku /srov. /I/

pozn.9, většinu /II//, vyhledávání rozvinutějších předcho-

zích pasáží k stručným formulacím resumptivním //II/ § 2.2/,

využití míst a analogickou myšlenkovou a vyjadřovací stave-

bu /srov. /II/ § 4.4/, zřetel k vývoji terminologie ME

/srov. /I/ § 3.6/ atd.

2. Obdobně, zatímco v /II/ jsme se věnovali obecným formulacím o filozofické a obyčejné řeči, půjde nám nyní o pasáže, v nichž se formulace ve stylu idealistické spekulativní filozofie konfrontují s formulacemi jinými, takovými, jimž ME dávají většinou přednost.

Míst, která by nás mohla zajímat, je několik desítek; jsou různé rozsáhlá /od několika řádek k několika stránkám/ a liší se i ve své stavbě /v její složitosti/.

Kdybychom chtěli na základě stavby jednotlivých pasáží sestavit nejprůpracovanější, ne je x p l i c i t n ě j - ší variantu, dostali bychom takovýto obraz:

/A/ citát z kritizované práce

/B/ jedna nebo více formulací jiných

/B₁/ parafráze mající zabezpečit větší jasnost nebo přehlednost obsahu citátu nebo naopak ukázat jeho význačnost a/nebo

/B₂/ "ekvivalent" citátu v jiném způsobu /modu/ vyjadřování /např. v „materialistickém“ způsobu vyjadřování ME/

/C/ vystižení poměru mezi /A/ a /B₁/

/D/ vystižení poměru mezi /A/ a /B₂/

/D₁/ vystižení ideového poměru mezi /A/ a /B₂/, zejm. celková filozofická a/nebo společenskotřídni charakteristika citátu /např. "idealistická frazeologie" /Sp.3, 212/, "abstraktní fráze" /3, 284/, "ječ svatá, filozofická" /3, 479//, popř. jeho "ekvivalentů" /např. "skutečná otázka" /3, 96/, "prostý fakt" /3, 359/, "obyčej-

ná řeč" /3, 479//

/D₂/ vystižení formálního poměru mezi /A/ a B₂/, zejm. jazyková a/nebo logická charakteristika /A/

/E/ vystižení společenské skutečnosti jako zdroje /A/ nebo jeho příp. nematerialistického "ekvivalentu" /B₂/

/F/ vysvětlení /A/ z /E/ s přihlédnutím k /D₁/

/G/ návod k /F/

/H/ vystižení vadného myšlenkového postupu autora citátu

Takové funkční úseky mohou být v různých pasážích umístěny různě.

Uvedené explicitní schéma by mohlo být vodítkem pro sledování souvislosti mezi různými aspekty /fixovanými různými položkami schématu/ jednotlivých kritických a polemických formulací ME o pasážích, které citují z publikací M. Stirnera a jiných autorů.

V tomto příspěvku jde hlavně o poměr /A/ a /B/ ze stanoviska /D₁/, problematika kolem aspektu /D₂/ bude předmětem dalšího příspěvku /W/.

3. V tomto oddílu uvedeme výběr z pasáží věnovaných rozborům citátů zejm. z M. Stirnera.

3.1. Nejvíce se úplnému schématu z § 2 blíží tato pasáž³:

Str. 159. [A] "Bourgeoisie přinesla osvobození od rozkazů a zvláště jednotlivců. Jenže zbyla taková zvláště, která pramení z toho, jak se právě utvářejí poměry, a kterou je možno nazvat nahodilostí okolností. Zůstalo štěstí a zůstali ti, kterým štěstí přálo."

[...]

[C] V nejobecnější verzi znamená první věta toto: B₁
Když buržoazie odstranila feudální zřízení, zbyla tu buržoazie. [...]

Tomuto výroku svatého Sancha nestačí ostatně uvedený

mode simple nesmyslu, musí to dotáhnout až k mode composé a bi-composé nesmyslu. Za prvé totiž [D₁] svatý Marx věří buržoám, kteří se osvobozují, že tím, [B₂] že se osvobodili od rozkazování a zvláde jednotlivců, osvobodili od rozkazování a zvláde jednotlivců vůbec ohromnou většinu společnosti.

[E] Za druhé se realiter neosvobodili od "rozkazování a zvláde jednotlivců", nýbrž od vlády stavovských institucí, cechů, stavů, a proto teprve pak mohli jako skuteční jednotlivci buržoové provádět vůči dělníkovi "rozkazování a zvládi".

Za třetí odstranili jen plus ou moins idealistické zdání dosavadního rozkazování a dosavadní zvláde jednotlivců, aby je nahradili tímto rozkazem a touto zvlád v jejich hmotné drsnosti. On, buržoa, chtěl, aby už ho v jeho "rozkazování a zvládi" přestalo omezovat dosavadní "rozkazování a zvláde" politické moci, soustředěné v panovníkovi, v šlechtě a v stavovských institucích, chtěl se podřídit leda společným zájmům celé buržoazní třídy, které by vyslovili buržoové v záko- nech. Neučinil nic víc, než že odstranil rozkazování a zvládi nad rozkazováním a zvládí jednotlivých buržoů. [...]

[H] Svatý Sancho, místo aby podal skutečný rozbor konjunktury [sběhu] vztahů, ze které se nástupem penství buržoazie stala docela jiná konjunktura úplně jiných vztahů, líčí věc tak, jako by tu zbyla obecná kategorie "konjunktura etc.", a obdaňuje ji ještě neurčitějším názvem "nahodilost okolnos-

ti" - jako by už samo "rozkazování a zvláde jednotlivců" ne- znamenaly "konjunkturu vztahů" - odstráňuje tím [...] určitou konjunkturu vztahů za vlády buržoazie, [...]. /Sp. 3, 222-223/

3.2. Případy, kdy B₂ je "řeč" jisté společenské třídy
Nakonec svatý Sancho dobývá komunismus na str. 169, když vyhrkne tuto větu: 4/

"Socialisté, odňmajíce i vlastnictví" [Eigentum] /1/, "nevídá, že vlastnictví i nadále potrvá v podobě osobitos- ti [Eigenheit]. Což jsou vlastnictvím jen peníze a majetek, a není snad každé mínění [Meinung] mé vlastní, osobité [ein Mein, ein Eigenes]? Je tedy nutno zrušit nebo odosob- nit jakékoli mínění."

[...] Říká-li omezený buržoa komunismus: Tím, že zrušíte vlastnictví, tj. mou existenci jakožto kapitalisty, jakožto statkáře, jakožto továrníka, a svou existenci jakožto dělníků, zrušíte moji i svoji individuálnost; tím, že mi zne- možníte, abych vás, dělníky, vykořisťoval, abych shraboval své zisky, úroky nebo renty, znemožňujete mi, abych existoval jako individuuum. - Prohlašuje-li tedy buržoa komunis- tům: Tím, že zrušíte moji existenci jakožto buržoů, zrušíte moji existenci jakožto individuua, ztotožňuje-li tedy sebe jakožto buržoou se sebou jakožto individuuem, je třeba ales- pň uznat, že se vyslovuje upřímně a bez ostychu. U buržoů je tomu skutečně tak; myslí si, že je individuuum jen potud, pokud je buržoou.

Jakmile však k tomu přijdou teoretikové buržoazie a dají tomuto tvrzení obecný výraz, jakmile i teoreticky zto-

tožní vlastnictví buržoy s individuálností a jakmile chtějí logicky ospravedlnit toto ztotožnění, začíná teprve nesmysl nabývat slavnostní a posvátné povahy. "Stirner" [...] odbovňuje neodstranitelnost soukromého vlastnictví tím, že je proměňuje v pojem vlastnictví, využívá etymologické souvislosti mezi "vlastnictvím" [Eigentum] a "zvláštním" [eigen] a slovo "zvláštní" prohlašuje za věcnou pravdu, protože v komunistickém zřízení se přece může stát, že má "zvláštní" bo- lení břicha. Celý tento teoretický nesmysl, hledající úto- čiště v etymologii, by byl nemožný, kdyby skutečné soukromé vlastnictví, které chtějí komunisté zrušit, nebylo proměně- no v abstraktní pojem "vlastnictví jako takové". Tím je mož- no jednak ušetřit si námahu říci nebo i jen vědět něco o skutečném soukromém vlastnictví, jednak to usnadňuje dojít k závěru, že si komunismus odporuje, neboť do zrušení /sku- těčného/ vlastnictví je arci snadné objevit ještě všelicos, co lze zahrnout do "vlastnictví jako takového". /Sp.3, 229- 231/

[...] čteme na str. 351:

"Všechno, čeho jsi mocen [was Du vermags], co dokážeš, je tvá mohovitost [Vermögen]."

Tato věta buď nemá žádný smysl, tj. leda smysl pouhé tautologie, anebo je v ní nesmysl. Smysl má tautologie tehdy, jestliže znamená: Co dokážeš, to dokážeš, Nesmyslná je tehdy, jestliže mohovitost č. 2 má být výraz mohovitosti "v obvyk- lém smyslu", obchodního jmění, a zakládá se tedy na takovéo etymologii. Nesouhlas, kolize tkví právě v tom, že se od mé mohovitosti požaduje něco jiného, než co tato mohovitost mů-

že vykonat, např. se žádá od mé schopnosti veršovat, abych za verše získal peníze. Od mé schopnosti se právě požaduje něco úplně jiného, než je svérázný produkt této zvláštní schopnosti, totiž produkt závislý na cizích vztazích, nepod- léhajících mé mohovitosti. Tuto potíž má [...] vyřešit ety- mologická synonymika^{5/}. [...] Tato obtíž je ostatně jen zdánlivá. Sancho tu jen přemílá svjm okázalým způsobem oby- čejnou průpovídku a rčení měšťáků: Anything is good to make money of^{6/}. /Sp.3, 418-419/

Viz dále Sp.3, 209 a 407.

3.3. Bz obsahuje obojí, jak "řec" jisté společenské třídy, tak vlastní "materialistický" způsob vyjadřování ME Str. 349. "Liberalismus ihned vystoupil s prohlášením, že k podstatě člověka náleží, aby byl nikoli vlastnictvím, ný- brž vlastníkem. Protože šlo přitom o člověka vůbec, ne o jednotlivce, zůstala jednotlivcům otázka, kolik budou vlast- nit, ačkoli právě tato otázka zvláště jednotlivce zajímala. Proto egoismu jednotlivců zůstalo v této otázce úplně volné pole [...]."

Tj. liberalismus, i.e. liberální soukromí vlastníci da- li na počátku francouzské revoluce soukromému vlastnictví jakousi liberální tvářnost tím, že je prohlásili za lidské právo [Menschenrecht]. Nutilo je k tomu již jejich postave- ní revoluční strany, byli dokonce nuceni dát mase francouzského venkovského lidu nejen právo na vlastnictví, ale dovolit mu také, aby si vzal skutečné vlastnictví, a to všechno mohli udělat proto, že tím zůstávalo nedotčeno a by- lo dokonce zajištěno, "kolik" budou vlastnit oni sami, na čemž jim hlavně záleželo. [...] "Přesnější vysvětlení" mani-

festu, s nímž podle něho "ihned vystoupil" liberalismus, najdeme u Hegela, který o tom roku 1820 řekl:

"V poměru k vnějším věcem je v soulase s rozumem" /t.j. příslibů mi méně jakožto rozumu, jakožto člověku/, "že vlastním majetek - - co a kolik vlastním je tudíž z hlediska práva nahodilost." /"Rechtssphil.", § 49./

U Hegela je příznačné, že z buržoovy fráze dělá skutečný pojem, podstatu vlastnictví, a "Stirner" to věrně napodobuje /Sp.3, 208/

Str. 395. "Nejsi pro Mne nic víc než pokrm, ačkoli i ty Mne pojiáš a používáš. Máme k sobě jen jediný vztah: vztah upotřebitelnosti, prospěšnosti, užítku."

Str. 416. "Pro mne nikdo není osobou, kterou bych měl respektovat, ani bližním, nýbrž tak jako ostatní bytosti" /1/, "je mi jedině předmětem, který se mne týká nebo netýká, zajímavým nebo nezajímavým předmětem, upotřebitelným nebo neupotřebitelným subjektem."

[...]

Že tuto teorii vzájemné exploatace, kterou vykládal do omrzení Bentham, bylo možno už počátkem tohoto století chápat jako určitou fázi století minulého, dokazuje Hegel ve "Fenomenologii". Viz v tomto jeho díle kapitolu "Boj osvícenství s pověrrou", kde je podána teorie upotřebitelnosti jako poslední rezultat osvícenství. Zdánilivá pošetilost, která všechny ty rozmanité vztahy mezi lidmi redukuje na jediný vztah upotřebitelnosti, tato zdánlivě metafyzická abstrakce plyne z toho, že v moderní měšťácké společnosti jsou všechny vztahy prakticky podřízeny jedinému abstraktnímu vztahu peněz a čachru. [...] Holbach líčí veškeré činné uplatnění individuí v jejich vzájemných stycích jako vztah prospěšnosti a používání, jako je např. mluva, mlování atd. Skutečně

vztahy, které se tu předpokládají, jsou tedy mluva, mlování, určité uplatnění určitých vlastností individuí. Jenže tyto vztahy prý neznamenají to, co znamená každý zvlášť, nýbrž jsou prý výrazem a zpodobněním nějakého třetího vztahu, který se jim imputuje, vztahu prospěšnosti nebo používání. Tento opis přestává být nesmyslný a svévolný teprve potom, když takové vztahy platí pro individua ne kvůli těmto vztahům samým /upřesnil P.N./, ne jako samostatná působnost, nýbrž spíše jako masky, a to rozhodně ne masky kategorie používání, nýbrž jako masky jakéhosi skutečného třetího účelu a vztahu, kterému se říká vztah prospěšnosti.

Maskování v řeci má nějaký smysl jen tehdy, je-li nevědomým nebo vědomým výrazem skutečného maskování. V tomto případě má vztah prospěšnosti docela určitý smysl, totiž takový, že dělá něco, co je pro mne samého prospěšné, tím, že škodím někomu jinému /exploitation de l'homme par l'homme/; prospěch, který mi plyne z nějakého vztahu, nemá v tomto případě už vůbec nic společného s tímto vztahem, jak jsme viděli výše [viz § 3.2 - úryvek ze Sp.3, 418-419] u mnovivosti, kdy na každé mohovitosti se požaduje produkt, který s ní nemá co dělat, vztah, který je určován společenskými poměry - a tento vztah je právě vztah prospěšnosti. Tak je tomu skutečně u buržoay s tímhle vším. Pro něj platí jen je-den vztah kvůli vztahu samému, vztah exploatace; všechny ostatní vztahy se ho týkají jen potud, pokud je může podřídit tomuto jedinému vztahu, a i tehdy, vyskytnou-li se u něho takové vztahy, které nelze přímo podřídít vztahu exploatace, podřizuje mu je alespoň v iluzi. Materiální výraz to-

hoto prospěchu jsou peníze, představitel hodnot všech věcí, lidé i společenských vztahů. /Sp.3, 419-421/

Viz dále Sp.3, 258, 422, 477-479.

3.4 B₂ - vlastní vyjadřování ME

Na str. 105 si Jacques Le bonhomme klade otázku: 7/

"Jenže jak to, že egoismus těch, kdo hájí osobní zájem, přece jen vždy znovu podléhá zájmu páterskému či školomet-skému, tj. zájmu nějaké ideje?"

[...]

K veliké své neřivosti objevuje v dějinách, že z těch dvou stránek, jež se v nich objevují, ze soukromého zájmu jednotlivců a z takzvaného zájmu všeobecného, je vždy jeden provázen druhým. A jako obvykle objevuje tento fakt v ne-správné podobě, v jeho podobě posvátné, po stránce ideál-ních zájmů, svátosti, iluze. Táže se: Jak to, že občejnější egoisté, zastánci osobních zájmů, jsou zároveň v područní zájmu všeobecných, v područní školometh, hierarchie? Na svou otázku odpovídá v tom smyslu, že měšičáci atd. "si připadají příliš malí", což se podle jeho domnění "bezpečně ukazuje" v tom, že si počínají nábožně, že se totiž rozdělují na osobu časnou a věčnou, tj. vysvětluje jejich nábožné chování jejich nábožným chováním, když předtím proměnil boj všeobecných a osobních zájmů v převrácený obraz tohoto bo-je, v jednoduchný reflex v mezích náboženské fantazie. [...]

Přeložíme-li Sanchovu otázku z její povznesené podoby do občejně [prořan] řeči, pak to znamená:

Jak to, že z osobních zájmů se navzdor osobám vždy vy-vinou zájmy třídní, společné zájmy, které se vůči jednoliti-

vým osobám osamostatňují, osamostatněny nabývají podoby vše-obecných, všem společných zájmů, jako takové se ocitají v protikladu k skutečným individuálním a mohou pak v tomto pro-tikladu, kdy jsou určeny jakožto zájmy všeobecné, figurovat v představě vědomí jako ideální, ba dokonce náboženské, pos-vátné zájmy? Jak to, že za tohoto osamostatnění osobních zájmů v zájmy třídní se musí osobní vztah individua zvěcnit, od-cizit, a že tu zároveň tento vztah existuje bez něho jako na něm nezávislá síla, vytvořená stykem [Verkehr], že se promě-ňuje ve společenské vztahy, v množství sil, jež ho určují, podrobují, a jeví se proto v představě jako síly "posvátné"? /Sp.3, 247-248/

Viz dále Sp.1, 264-265, Sp.2, 76, Sp.3, 200, 224, 258, 358-359, 442, 447-450.

4. Závěr

4.1. Páť příkladů z § 3.2 je zcela zřejmý. Pokud jde o "obyčejnou" řeč v příkladech uvedených nebo zaznamenaných v § 3.4, je jen několik málo pasáží, kde by "obyčejný" člo-vek-nefilozof, rozumí se nikoli idealistický spekulativní filozof mluvící "obyčejnou" - nefilozofickou - řečí, mohl být /opravdu/ obyčejný člověk^{8/}. Na celkový smysl protikla-du filozof vs. obyčejný člověk ukazuje výrazně tento výrok ME: "Je třeba, nechat filozofii stranou [...], je třeba vy-loupnout se z ní a pustit se jako obyčejný člověk do studo-vání skutečnosti, k čemuž je po ruce i obrovský literární materiál, který ovšem filozofové neznají." /Sp.3, 238; strov. i E, Vybr.5, 288/ "Obyčejný" člověk je tedy většinou

člověk, který se oprostil od "idealistických výmyslů", "obyčejná řeč" je většinou řeč zbavená "komolenin" řeči filozofické. Heslovitě řečeno, výrazem obyčejný člověk se zřídka míní člověk "prespekulativní", většinou člověk "postspekulativní".

4.2 Vzhledem k tomu, jak závažnou úlohu pro myšlenkový vývoj ME - pro jejich vytváření materialistického pojetí dějin - měla kritická a polemická práce /i Kapitál má podtitul Kritika politické ekonomie/, měl by vývoj pojetí "obyčejné řeči", "řeči skutečného života" /Sp.3, 459; /II/ § 1.2, věta [12]/ mít přímou souvislost s vývojem ontologicky a gnoseologicky relevantních rysů ME-ova způsobů jadrůvání.

4.3 Podobným směrem ukazuje potřeba rozvést zkratkovitý výraz "materialistický" způsob vyjadřování /z úvodního odstavce a § 2 tohoto příspěvku/, totiž potřeba explicitně uvést vhodnou souvislost mezi materialismem a způsobem vyjadřování.^{9/} Meritorně jde o to, jak lze předběžně^{10/} říci, že cesta k materialistickému nazírání na svět mohla být otevřena ještě ve "filozofické frazeologii" /Sp.3, 238/, avšak nebyla už v ní - a těžko mohla být - dovedena do konce; na místo "lidské podstaty" [menschliches Wesen], "rodu [Gattung], "rodové bytosti" [Gattungswesen] apod. nastupují v NI individua a jejich "styk" [Verkehr] /viz např. F 97/, společenské vztahy [Verhältnisse] /viz např. F 101/.

P o z n á m k y :

+/ Tento příspěvek je pokračováním mých statí K interpretaci formulací klasiků marxismu-leninismu o jazyce /I/, BrJal XXIV, 1982, s. 57-61, K interpretaci.../II/, BrJal XXVI, 1985, s. 15-24, K interpretaci.../III/, BrJal XXVII, 1985, s. 15-20. - Za závažnou připomínku k původní verzi příspěvku děkuji doc. dr. V. Mlíkovské, CSC.

1/ Užíváme dále těchto zkratk: AK - Apologetický komentář; E - B. Engels; M - K. Marx; F - Me, O Feuerbachovi, Praha 1983; NI - Německá ideologie; Sp. - ME, Spisy 1 - , Praha 1961; Vybr. - ME, Vybrané spisy 1 - , Praha 1976 - ; W. - ME, Werke 3, Berlin 1978. Římské číslice /I/ - /VI/ se týkají už zveřejněných nebo připravovaných příspěvků této naší řady.

2/ Сров. Е.Ф.Солопов, Введение в диалектическую логику. Философия в системе науки и мировоззрения, Л. 1979, с. 91.

3/ Z kapitoly Kommunismus /Sp.3, 205-234/ věnované kapitole Sociální liberalismus knihy M. Stirnera Jedinec a co mu náleží /Der Einzige und sein Eigentum, Leipzig 1845/. Podle ironické formulace ME je v ní komunismus "překonánván řadou konstrukcí, jednak logických, jednak historických". /Sp.3, 205/ Citovaná pasáž patří k třetí historické konstrukci a její kritice.

Úseky citů podle klasifikace z § 2 uvádíme jen v tomto prvním úryvku.

Číslo stránek udávaná v ME-ově textu odkazují k prvnímu vydání Stirnerova Jedince /s vrocením 1845/.

Číslo redakčních poznámek k pasážím z NI jsou zde vynechána; čísla /indexu/ v úryvcích z NI jsou tedy čísla poznámek mých. V jednom případě jsou vynechány uvozovky /3, 248, 2.ř.sh./, které jsou v překladu bez funkce /v originále užili ME oblíbeného Stirnerova výrazu/.

M. Stirnerovi jsou v NI dávány různé přezdívky: Sancho, svatý Sancho, svatý Max, Jacques le bohomme [prosláček]; ME píše také často "Stirner": autor Jedince se jmenoval J.C.Schmidt, Stirner byla jeho stará přezdívka

Podle vysokého čela, něm. Stirn = čelo, viz E, dopis M. Hildebrandovi z 22.10.1889/.

Výrazy simple, compósé a bi-compósé z výrazů mode simple, mode composé a mode bi-compósé / v překl.red. Sp. 3: jednoduchý, složený a dvojnásob složený způsob/ byly velmi oblíbenější výrazy Ch.Fouriera, na něž je v NI hodně odkazů a z něhož jsou tyto výrazy v NI přejaty /k tomu srov. Sp.3, 259, ale lépe něm. orig. W.239, dále stať E, První socialisté /Sp.3, 556-558/, která je podle red. rozn. /Sp.3, 202/ příjímá pokračováním II. svazku NI/.

4/ Pasáž je z kapitoly nederpsané Morálka, styky [Verkehr], teorie exploatace /Sp.3, 419-425/.

5/ "Synonymiku", příručku v 1. pol. 19. stol. hojně využívané, obsahující soubory důležitějších synonymních řad jistého jazyka /hlavně staré řečtiny a latinu/ a výklady o nich, obsahovaly i výklady o přírადech polysemie /помолу-міе/. ME užívají výrazu synonymika jako obecného výrazu o všech jmenovaných přírადech /nikoli jen o synonymech/.

6/ Podle red.rozn.Sp.3 na str. 419: "Sokoli se hodí, aby se na tom vydělaly peníze."

7/ Pasáž je z kar. "Fenomenologie egoisty se sebou shodného čili učení o opravdovelnosti" /Sp.3, 244-273/. Kapitola začíná slovy: "Jak jsme už viděli [...] nelze si opravdového, se sebou shodného egoistu svatého Sancha plést o obyčejným všedním egoistou, s egoistou v obvyklém smyslu". Jeho předprokladem je naopak tento egoista /ten, kdo je v zajetí světa věcí, [...] / i egoista obětavý /ten, kdo je v zajetí světa myšlenek [...]/. [...]

Protože svatý Max chce podat 'pravého egoistu' jako cosi úplně nového, jako síl dosavadních dějin, musí za prvé dokázat obětavým hlasatelům dévouement [obětavostí], že jsou proti své vůli egoisty, a egoistům v obvyklém smyslu, že jsou obětavější, že nejsou pravější egoisty. - Začneme tedy těmi prvními, obětavější." /244-245/ Na s. 246 se stručně vykládá, co rozumí Stirner egoisty v obvyklém smyslu. Pak následuje citované místo.

8/ viz např. Sp.1, 250: "Pravý člověk: Monarcha má svrchovanou moc, svrchovanost. Neдел: Svrchovanost státu je 'monarcha.'"

9/ K obecné problematice takového uřesňování srov. P. N o v á k, K terminologii literatury. Užívání tzv. vzájemných adjektiv, Brno LX, 1976, s. 113-114 /§ 3/.

10/ K problematice z § 4.3, jakož i ke "komoleninám" srekulativně filozofické řeči viz /VV/.

РЕЗЮМЕ

К интерпретации высказываний классиков марксизма-ленинизма о языке /IV/

Предлагаемая статья имеет отношение к вопросу, поставленному в статье автора "К интерпретации ... /II/, § 2 (первый абзац): что подразумевается под выражением обжкновенная речь /die gewöhnliche Sprache/, противопоставляющимся выражению философская речь, как это имеет место во второй половине "Алгебраического комментария" (AK) из III-ей главы 1-ого тома "Немецкой идеологии". Производятся выбор отрывков, в которых формулировки в стиле идеалистической спекулятивной философии сопоставляются с другими формулировками, т.е. со способом изложения (дозунтов, изречений) определенных общественных классов и/или с собственно "материалистическим" изложением мысли Маркса и Энгельса. Вкратце интерпретация "обжкновенной" речи преобладает.

Если вестаться целью сопоставить на основе структуры отрывков отрывков наиболее разрабатанный и наиболее эксплицитный вариант, то вырисовывается следующая картина:

- (A) цитата из критикованной работы;
- (B 1) парафраза с целью обеспечить большую ясность или наглядность содержания цитаты, или же, наоборот, - для того, чтобы показать ее многозначность и/или (B 2) "эквивалент" цитаты как иной прием изложения мысли (например, в материалистическом способе изложения мысли у Маркса и Энгельса);
- (C) постижение соотношения между (A) и (B);
- (D 1) постижение идейного соотношения между (A) и (B 2), в частности, общая философская и/или общественно-классовая характеристика цитаты или ее "эквивалента";
- (D 2) постижение формального соотношения между (A) и (B 2), в частности, языковая и/или логическая характеристика (A);
- (E) постижение общественной действительности как источника (A) или же его материалистического эквивалента (B 2);
- (F) объяснение (A) на основе (E) с учетом (D 1);
- (G) инструкция к /F/
- (H) постижение порочного хода мысли автора статьи (цитата)

ПРОСТРЕДКУ ОБРАЗНОГО УГАДЫВАНИЯ В ПУБЛИЦИСТИКЕ

/на материале современной русской/

Кашля С. И. Р. 6 0 0 6 /

Publicistika je specifickým typem jazykové komunikace, který vede funkce prostě sdělné, informativní realizuje funkci ovlivňovací, přesvědčovací /formativní, apelační, propagační, agitaci/. Přijímá, adresát /čtenář, posluchač/ má nejenom chápat, rozumět předávaným informacím, roznat-kům, ale má se pomoci nich ve svém individuálním vědomí orientovat určitým směrem, k těm hodnotám, které jsou ve společnosti přijaty. Cílem je dosáhnout názorového, ideolo-gického, politického ztotožnění s postoji autora publicis-tického projevu. Tohoto cíli slouží v publicistice bohatý repertoár jazykových prostředků, především lexikálních, ale i syntaktických, které jsou schopny plnit stylistické funk-ce, a jsou tedy publicisticky relevantní. Jsou to jednak prostředky uznační, jednak jazykové inovace a aktualizace.

Zkoumání publicistických projevů v současné ruštině ve-de k závěru, že tato komunikační oblast se vyznačuje vyso-kým stupněm výrazové standardizace a zároveň silným prvni-kem expresivních prostředků lexikálních, frazeologických a syntaktických, majících kvalitu aktualizační. Poměr prvků těchto dvou rovin je značně odlišný v jednotlivých reali-zacích podobách publicistiky a v různých žánrech. Souvisí s charakterem autorství /sdělovatelem může být instituce nadosobní i mluvčí s výraznější osobnostními rysy/, a tedy